

СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Статтю присвячено огляду суб'єктів адміністративно-правового регулювання права інтелектуальної власності. Визначено основні органи центральної влади, що здійснюють державне управління в даній сфері, проаналізовано деякі нормативно-правові акти, що регламентують діяльність вищезазначених органів в питаннях охорони та захисту права інтелектуальної власності.

Ключові слова. *Суб'єкт, органи влади, інтелектуальна власність.*

Статья посвящается обзору субъектов административно-правового регулирования права интеллектуальной собственности. Определены основные органы центральной власти, которые осуществляют государственное управление в данной сфере, проанализировано некоторые нормативно-правовые акты, которые регламентируют деятельность данных органов в вопросах охраны права интеллектуальной собственности.

Ключевые слова. *Субъект, орган власти, интеллектуальная собственность.*

The presented article is devoted to the overview of the subjects of administrative legal regulation of intellectual property rights. The main bodies of central power that are in charge of state administration in the abovementioned sphere are designated, a range of legal acts that outline the authority of these bodies regarding questions of the protection of intellectual property rights.

Key words. *Subject, authorities, intellectual property.*

Постановка проблематики статті. Адміністративне регулювання правовідносин, що виникають при здійсненні права на той чи інший об'єкт інтелектуальної власності, потребує чітко продуманої та раціональної системи державного управління. Відповідно до об'єкта регулювання даної сфери державні органи відповідають за здійснення тих чи інших функцій, регламентованих нормативно-правовими актами вищих органів державної влади.

Мета публікації. Метою дослідження є аналіз системи адміністративно-правового регулювання прав інтелектуальної власності, визначення суб'єктного складу, що відповідає за державне управління в сфері інтелектуальної власності та наведення деяких нормативно-правових актів вищих органів державної влади, пов'язаних із забезпеченням контрольно-регулятивної функції даних органів стосовно забезпечення права інтелектуальної власності.

Аналіз досліджень проблематики статті. В основу даної роботи покладено праці таких науковців як Користін О. Є., Івачевська Т. В., Панова Н. С., Васильєв Р. Ф., Габричидзе Б. Н., Елисеєв Б. П., Череп А. В., Пухальська А. П. та інші.

Виклад основного матеріалу. Систему державного регулювання права інтелектуальної власності необхідно розглядати беручи до уваги дві основні компонентні складові – суб'єкт та об'єкт регулювання. Суб'єктом в даному контексті виступають органи державної влади, наділені відповідною компетенцією та державно-владними повноваженнями, завданням яких є впровадження та ефективно здійснення державної політики в сфері забезпечення права інтелектуальної власності, правотворча діяльність з метою юридичної регламентації суспільно-правових відносин з приводу здійснення права інтелектуальної власності. Об'єктом управління [1, с. 258] є сукупність фізичних та юридичних осіб, що є власниками об'єктів інтелектуальної власності, або діяльність яких пов'язана з інтелектуальною власністю, тобто система, яка підпорядкована владній волі суб'єкта управління і виконує його рішення, пов'язані з дотриманням правового режиму володіння, користування та розпорядження правами на об'єкти інтелектуальної власності.

Адміністративне право постає як один з найбільш істотних та значимих факторів впливу на розвиток системи державного управління в цілому та регулювання питань в галузі інтелектуальної власності зокрема. Наголошуючи на специфіці адміністративно-правових відносин будь-якого типу, слід зазначити, що в сучасній науці адміністративного права прийнято виділяти такі їх характерні властивості [2, с. 49]: а) права та обов'язки сторін цих відносин пов'язані з діяльністю органів виконавчої влади; б) однією із сторін цих відносин завжди є суб'єкт адміністративної влади; в) адміністративно-правові відносини практично

завжди виникають з ініціативи однієї із сторін; г) вирішення спорів між сторонами адміністративно-правових відносин може здійснюватися не лише в судовому, а й в адміністративному порядку; д) у цих відносинах відсутня рівність сторін, тобто вони знаходять своє безпосереднє вираження в юридичній нерівності їхніх учасників; е) вони можуть виникати всупереч бажанню чи згоді іншої сторони цих правовідносин.

Таким чином бачимо, що правотворчість в сфері адміністративного управління вимагає високого рівня скоординованості дій різних ланок та ретельно продуману стратегію регулювання відносин щодо забезпечення їх ефективності та раціональної практичності. Зокрема науковець Р. Васильєв зазначав, що видання правового акта державного управління дає змогу вирішити те чи інше конкретне питання у сфері реалізації функцій державного управління і водночас забезпечити встановлення, зміну чи припинення адміністративних правовідносин [3, с.16-17]. Про це пишуть і Б. Габричідзе та Б. Єлисейєв, які наголошують, що змістовна сторона поняття “правового акта державного управління” розкривається через усвідомлення того, що завдяки їм, по-перше, встановлюються адміністративно-правові норми, і, по-друге – виникають та змінюються адміністративно-правові відносини у сфері виконавчої влади [4, с.235]. Більше того, як зазначає російський дослідник Б. Габричідзе, сама система правових актів державного управління є своєрідним юридично-правовим фундаментом, на якому розбудовуються всі відносини між публічно-владними органами держави та суспільством (окремими громадянами та їх організаціями, органами місцевого самоврядування) [5, с.104].

Здійснення адміністративно-правового регулювання на державному рівні права інтелектуальної власності необхідно розглядати в двох взаємопов'язаних площинах. По-перше необхідно визначити суб'єктивний склад правотворчої діяльності, тобто органи державної влади, наділенні відповідними повноваженнями в галузі забезпечення права інтелектуальної власності. По-друге важливо визначити які ділянки даної підгалузі права підлягають правовому регулюванню.

В Україні сформовано досить розгалужену організаційну систему органів, які забезпечують регулювання діяльності, пов'язаної з використанням об'єктів інтелектуальної власності [6, с. 38-40]. На найвищому рівні питанням законодавчого оформлення прав інтелектуальної власності займається Верховна Рада України. У складі даного парламентського органу діють Комітет з питань науки і освіти та Підкомітет з питань інтелектуальної власності та інноваційної діяльності [7]. Основними функціональними обов'язками цих органів є розробка та розгляд проектів законів та інших нормативно-правових актів з питань інтелектуальної власності, проведення наукових досліджень у сфері інтелектуальної власності та інформатизації. Так наприклад правоохоронні органи надсилають на розгляд підкомітету пропозиції щодо внесення змін до законодавства з питань інтелектуальної власності (правова ініціатива знизу). Підкомітет проводить експертну оцінку наданих пропозицій і приймає рішення згідно з чинним законодавством.

Структура органів виконавчої влади є більш розгалуженою та охоплює такі установи:

- Кабінет Міністрів України;
- Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України;
- Державна служба інтелектуальної діяльності;
- Антимонопольний комітет;
- Міністерство юстиції;
- Міністерство внутрішніх справ України;
- Державна податкова адміністрація;
- Державна митна служба;
- Служба безпеки України;
- Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики;
- Державна служба з охорони прав на сорти рослин;
- Державний комітет з питань регуляторної політики та підприємництва.

Кабінет Міністрів України в межах своїх контрольно-виконавчих повноважень визначає державну політику в сфері інтелектуальної власності і здійснює керівництво тими структурними підрозділами, які відповідають за впровадження та регулювання правовідносин з даного питання. До системи центральних органів виконавчої влади також входять профільне Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України та Державна служба інтелектуальної власності [8]. Відповідно до Постанови КМ від 28 березня 2011 року №346 Державний департамент інтелектуальної власності ліквідується, а на його місці, згідно з Указом Президента №436/2011 8 квітня, створюється Державна служба інтелектуальної власності України [9]. Новостворений орган залишає за собою усі основні напрямки функціонування, зокрема такі як:

- організація експертизи об'єктів прав інтелектуальної власності, реєстрація договорів про передачу права на об'єкти права інтелектуальної власності, ліцензійних договорів;
- визначає уповноважені заклади експертизи та доручає їм проведення експертизи заявок;
- веде державні реєстри об'єктів інтелектуальної власності;
- організовує проведення перевірок суб'єктів господарювання;
- здійснює профільну роботу з кадрами;
- видає документи на здійснення митного контролю та погоджує видачу державного посвідчення на право розповсюдження та демонстрування аудіовізуальної продукції;

- здійснює управління об'єктами державної власності.

З метою реалізації та розроблення тих чи інших проектів в напрямку покращення захисту інтелектуальної власності створюються робочі групи, які займаються безпосереднім дослідженням визначеного кола питань. Так наприклад при Кабінеті Міністрів була створена Робоча група з питань покращення захисту прав інтелектуальної власності, Робоча група з питань інтелектуальної власності та доступу до лікарських засобів, а також інші чисельні робочі групи та комітети ad hoc. У 2008 році при Кабінеті Міністрів України на час підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу було створено Координаційну раду з питань захисту прав інтелектуальної власності УЄФА.

Одним із важливих організаційно-правових механізмів реалізації правових норм є здійснення контролю за дотриманням норм законодавства у сфері інтелектуальної власності на всій території країни. Необхідною умовою для постійного здійснення такого контролю є створення регіональних представництв Державної служби інтелектуальної власності, як це передбачено Указом Президента України "Про заходи щодо охорони інтелектуальної власності" [10]. Для контролю за станом реалізації Програми скоординованих дій правоохоронних та наглядових органів стосовно боротьби з незаконним виробництвом, розповсюдженням і реалізацією аудіо - і відеопродукції, компакт-дисків, а також інших об'єктів права інтелектуальної власності у складі Держслужби інтелектуальної власності створено Координаційну раду по боротьбі з правопорушеннями в сфері інтелектуальної власності [11]. Окрім створення зазначеного органу в 2003 році також затверджено спільну Програму скоординованих дій правоохоронних та контролюючих органів по боротьбі з порушенням прав інтелектуальної власності.

Державний інспектор з питань інтелектуальної власності є посадовою особою Державної служби інтелектуальної власності. Державні інспектори діють у містах Києві та Севастополі, областях, Автономній Республіці Крим, де представляють Держслужбу. Державний інспектор відповідно до покладених на нього завдань здійснює: контроль, перевірку відомостей і даних, підготовку розпоряджень, уживає спеціальні заходи в межах його повноважень. Державний контроль здійснюється державним інспектором шляхом проведення планових, позапланових перевірок діяльності суб'єктів господарювання, огляду речей в установленому законом порядку.

Окрім основних центральних органів влади, обов'язками яких є за безпосереднє забезпечення охорони та захисту права інтелектуальної власності, існує ряд органів державної влади, які відповідають за стан загальнодержавного правопорядку, в тому числі що стосується сфери інтелектуальної власності. І.Г. Запорожець [12, с. 20], розглядаючи систему органів управління у сфері інтелектуальної власності, виділяє як окрему групу правоохоронні органи: "органи внутрішніх справ України, Службу безпеки України, органи прокуратури, податкову міліцію України, Управління державної охорони України, органи державного департаменту з питань виконання покарань, внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України, органи охорони державного кордону". Науковець зазначає, що "аналіз нормативних актів, які закріплюють правовий статус вказаних державних правоохоронних інституцій свідчить, що деякі з них (органи внутрішніх справ України, Служба безпеки України, податкова міліція України) є суб'єктами управління у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності".

Заходів щодо запобігання, припинення та розкриття правопорушень прав на об'єкти права інтелектуальної власності уживає Міністерство внутрішніх справ України. З метою підвищення якості протидії порушенням інтелектуальної власності у 2001 році в структурі Державної служби боротьби з економічною злочинністю діє спеціалізоване Управління боротьби з правопорушеннями у сфері інтелектуальної власності в рамках якого створені відділи боротьби з правопорушеннями у сфері інтелектуальної власності та високих технологій [13]. Основними функціями даного органу є організація боротьби з правопорушеннями, аналіз та опрацювання оперативної інформації та виявлення причин та умов здійснення злочинів в сфері інтелектуальної власності з метою подальшого їх усунення та попередження скоєння нових.

Міністерство юстиції України – бере участь у розробленні законодавчих актів з питань інтелектуальної власності, координує законотворчу діяльність у цій сфері та інших галузях законодавства і відповідає за адаптацію законодавства України до законодавства Європейського Союзу [14, с. 107]. При Міністерстві юстиції створений науково-дослідний центр судової експертизи з питань інтелектуальної власності [15, с. 4], за розпорядженням Кабінету Міністрів від 31.12.2004 року № 984. Головними завданнями є задоволення потреб органів дізнання та судового слідства, судових органів та надання державних послуг юридичним та фізичним особам із забезпечення їх незалежною та кваліфікованою експертизою з питань інтелектуальної власності. Основними функціональними обов'язками є проведення судових експертиз з питань інтелектуальної власності, оцінка та дослідження пов'язані з використанням об'єктів інтелектуальної власності, підготовка фахівців та проведення науково дослідних робіт в галузі судової експертизи з питань інтелектуальної власності.

Антимонопольний комітет [16, с. 11-16] України займається питаннями недобросовісної конкуренції в сфері інтелектуальної власності (неправомірне використання позначень, упаковки, рекламних матеріалів товару, копіювання зовнішнього вигляду виробу, порівняльна реклама, неправомірне збирання, розголошення комерційної таємниці). Органи комітету розглядають справи про порушення

антимонопольного та конкурентного законодавства, ухвалюють обов'язкові для виконання рішення про припинення порушень, накладають штрафи у випадках, передбачених законодавством, надсилають правоохоронним органам матеріали про порушення законодавства, що містять ознаки злочину та рекомендації щодо заходів, спрямованих на запобігання антимонопольного законодавства, розвитку підприємництва та конкуренції.

Органи податкової служби України [17]. До них входять відповідні підрозділи по боротьбі зі злочинами у сфері інтелектуальної власності, наприклад податкова міліція, яка здійснює заходи (перевірки, обшуки, контрольні закупки) щодо запобігання та викриття фактів незаконного тиражування і розповсюдження контрафактної аудіовізуальної продукції, неліцензійного комп'ютерного програмного забезпечення, а також виробництва і розповсюдження фальсифікованої продукції з незаконним використанням товарних знаків відомчих вітчизняних та зарубіжних виробників тощо. Крім того, у справах про адміністративні правопорушення протоколи про правопорушення мають право складати органи податкової служби (ст. 51.2 КпАП) при виявленні факту порушення авторських та суміжних прав під час проведення планових та позапланових перевірок господарської діяльності.

Органи прокуратури України здійснюють контроль і нагляд за законністю діяльності правоохоронних органів, які протидіють злочинам, що вчиняються у сфері інтелектуальної власності.

Служба безпеки України [17] бере участь у розробленні та здійсненні заходів із забезпечення захисту державної таємниці України; у порядку, визначеному законодавством, сприяє підприємствам, установам, організаціям, підприємцям у збереженні їхньої комерційної таємниці, розголошення якої може завдати шкоди життєво важливим інтересам України [18], відповідно до указів Президента України має створити спеціальні підрозділи із запобігання правопорушенням у сфері інтелектуальної власності. Службою безпеки України здійснюється ліцензування діяльності у сфері голографічного захисту.

Державна митна служба України [19] – спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади в галузі митної справи, що веде реєстр переміщення через митний кордон товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, та здійснює передбачені законодавством заходи із недопущення переміщення через митний кордон України товарів, виготовлених із порушенням прав інтелектуальної власності.

Державний комітет стандартизації, метрології та сертифікації України здійснює державний контроль за дотриманням законодавства України про захист прав споживачів, а також про рекламу в цій сфері. Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики здійснює державний контроль за дотриманням вимог законодавства України щодо захисту прав споживачів та про рекламу.

У 2002 р. у складі на той час Міністерства аграрної політики створена Державна служба з охорони прав на сорти рослин, а також підпорядкований їй Український інститут експертизи сортів рослин, інспекції з охорони прав на сорти рослин, державні сортодослідні станції, лабораторії та інші заклади. Основними їх завданнями є здійснення державного контролю та державного нагляду за дотриманням суб'єктами господарювання, незалежно від форм власності, вимог законодавства з охорони прав на сорти рослин у сфері виробництва, використання, зберігання, реалізації та розмноження посадкового матеріалу сортів рослин як об'єктів інтелектуальної власності.

Висновки. На сучасному етапі реформування та вдосконалення системи адміністративного права необхідним є чітке врегулювання відносин в системі органів виконавчої влади, що дозволить не лише значно підвищити ефективність виконавчо-розпорядчої діяльності, а й установити відповідальність за неналежне виконання чи невиконання покладених на них функціональних обов'язків. Особливо, що стосується питань найвищого рівня, правотворення вищими органами державної влади, важливою стадією правотворчого процесу є скликання комісій та рад, які досліджують проблематику питань інтелектуальної власності та подають свої законодавчі проекти на розгляд відповідним органам влади. На цьому етапі слід взяти до уваги правильність та неупередженість формування даних органів оскільки прийняті в майбутньому нормативно-правові акти повинні відповідати функціональним обов'язкам того чи іншого суб'єкта управління та відповідно до цього забезпечувати необхідний рівень охорони та захисту права інтелектуальної власності. Доцільність формування органів державного управління відіграє суттєву роль в процесі заповнення прогалів та усунення продубльованих функцій державних органів одного рівня.

В загальному слід підкреслити, що подальший розвиток адміністративно-правового регулювання відносин державного управління, що відбуватиметься паралельно з процесом розвитку самого адміністративного права, виступатиме одним із потужних чинників загального процесу формування України як правової, демократичної і соціальної держави.

Література

1. Івачевська Т. В. Державна система органів, що діють у сфері інтелектуальної власності, як основний елемент механізму державного управління нею// Збірник наукових праць “Ефективність державного управління” – 2010. – №23 –258 с.
2. Панова Н. С. Адміністративно-правові засади розвитку державного управління в сучасній Україні:

- дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 /Панова Наталя Сергіївна. — Одеса, 2008. —141 с.
3. Васильев Р. Ф. *Правовые акты органов управления.* – М.: Юрид. лит., 1970. – С. 16-17.
  4. Габричидзе Б. Н., Елисеев Б. П. *Российское административное право.* – М.: НОРМА-ИНФРА-М, 1998. – 607 с.
  5. Габричидзе Б. Н. *Основы государственной власти современной России.* – М.: Дашков и К, 2003. – 365 с.
  6. Череп А. В., Пухальська А. П. *Державне регулювання діяльності у сфері правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності//Вісник Університету банківської справи Національного банку України – 2011, No 1 (10). – с. 360*
  7. Комітету Верховної Ради України – Інтернет ресурс: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site/p_komitis
  8. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України – Інтернет ресурс: http://www.kmi.gov.ua/control/uk/publish/officialcategory?cat_id=43145
  9. Офіційне представництво Президента України, Указ про затвердження положення про Державну службу інтелектуальної власності України №436/2011 – Інтернет ресурс: <http://www.president.gov.ua/documents/13415.html>
  10. Наказ від 24.11.2009 “Про затвердження Програми скоординованих дій правоохоронних та контролюючих органів по боротьбі з незаконним виробництвом, розповсюдженням і реалізацією аудіо- і відеопродукції, компакт-дисків, інших об’єктів права інтелектуальної власності та для забезпечення захисту прав УСФА” – Інтернет ресурс: <http://ministerstva.xrtmp.com/document/19390%20%CC%CE%CD%3A%20%CD%E0%EA%E0%E7%20%B91055%20491%20753%201120%20656%2052/>
  11. Інтерв’ю голови Державного департаменту інтелектуальної власності Миколи Паладія газеті “Світ”, № 35-36 (398-399) вересень 2005 р. – Інтернет ресурс: www.sips.gov.ua/ua/svit
  12. Головка О. М. *Адміністративна відповідальність за порушення прав на об’єкт права інтелектуальної власності//дис. к.ю.н. – Ірпінь, 2009 – 95 с.*
  13. Організаційні засади ДСБЕЗ – Інтернет ресурс: www.naiiu.i.kiev.ua/tslc/pages/arm/operatpr/orgzas/r1.html
  14. *Захист прав інтелектуальної власності в Україні: проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування// Г. О. Андрощук (упорядкування). — К. : Парламентське вид-во, 2007. — С. 107*
  15. *Судова експертиза прав інтелектуальної власності: збірник питань /За ред. П.П.Крайнева/- К.: НДЦСЕПІВ, 2006. -18 с.*
  16. Невінчаний І. *Засоби протидії недобросовісній конкуренції у сфері інтелектуальної власності//Вісник Антимонопольного комітету України - №2 (37) – 2010. – 215 с.*
  17. Користін О.Є. *Економічна безпека* – Інтернет ресурс: http://pidruchniki.ws/15840720/ekonomika/ekonomichna_bezpeka_-_koristin_oye
  18. Закон України “Про службу безпеки” від 25.03.1992 №2229 – Інтернет ресурс: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2229-12>
  19. *Постанова Верховної Ради “Про Рекомендації парламентських слухань “Захист прав інтелектуальної власності в Україні: проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування”//Вісник Верховної Ради України (ВВР) – 2007, № 45 - 524 с.*
  20. Глухівський Л. Й. *Правова охорона об’єктів промислової власності: етапи становлення та розвитку//Наука та інновації. - 2010. Т. 6. No 4. - С. 46—50*

УДК: 343.915

А.О.Джужа
здобувач НАВС

РАННЯ ПРОФІЛАКТИКА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ НЕПОВНОЛІТНІХ

Розглядаються питання ранньої профілактики девіантної поведінки неповнолітніх, досліджується питання попередження безпритульності, з’ясовується роль державних та недержавних установ та організацій у даній профілактиці.

Ключові слова: девіантна поведінка неповнолітніх, рання профілактика, попередження безпритульності, виховні установи, діяльність державних та недержавних установ.

Рассматриваются вопросы ранней профилактики девиантного поведения несовершеннолетних, исследуется вопрос предупреждения безпризорности, уясняется роль государственных и негосударственных учреждений в данной профилактике.